

UN CAMI DE DAMASC
Isidor Cònsul

Antoni Marí, Camí de Vincennes. Edicions 62. Barcelona, 1995

La novel·la ens situa, l'any 1749, en un París que bull l'agitació intel·lectual del món il·lustrat. Fa set anys que la ciutat té com a hoste J.J.Rousseau, encara desconegut, i de temps enrere es diverteix, o es lamenta, amb els dards enverinats de Voltaire posat en el seu paper d'"enfant terrible". Els enciclopedistes s'hi belluguen neguitosos rera el projecte dissenyat per Diderot i els cafès i salons de l'aristocràcia han esdevingut centres actius on s'aplaudeix, s'hi discuteix i s'hi critiquen les formulacions dels il·lustrats.

No tot, però, són alegries i ser gaire fatxenda pot convertir-se en un esport arriscat. Com el peatge de Denis Diderot, empresonat a Vincennes, prop de París, per captenir-se amb massa franquesa i haver escrit libels i novel·letes rosa pujades de to. De tota manera, un cop passat l'esglai inicial, el confinament fou còmode i fins amable, endolcit per gestions aristocràtiques que feren mans i mànegues per pal·liar els dies de cel·la del presoner. Quan el lector troba Diderot, agombolat per l'ofici narratiu d'Antoni Marí, l'estada a Vincennes sembla més un retir espiritual que no pas una garjola estricta.

PRESO, VIATGE I DEBAT

La madura quotidianitat del pensador captiu, amb les seves lectures i reflexions, especulacions i records omple ben bé un terç de la novel·la, mentre que el segon tram hi és bastit, en contrapunt paral·lel, pels anhels, treballs i deficiències d'un Jean Jacques Rousseau desorientat i insegur. La tardor de 1749, Diderot i Rousseau vivien la concòrdia d'una bona entesa i Camí de Vincennes esdevé, des d'aquesta perspectiva, el testimoni d'una

amistat i la frontera del seu trencament. Rousseau inicia el breu viatge de París a Vincennes (unes tres hores de camí, a peu) com la mena d'afirmació d'afecte que es concreta amb la visita a l'amic presoner. Pensador peripatètic, però, el viatge de Rousseau coneix la llampada d'una fulminant il·luminació, després de la qual les coses seran d'una altra manera. Com l'apòstol camí de Damasc, Rousseau ha vist la llum en un anunci a "El Mercure de France" i la il·luminació l'ha descavalcat del cavall nerviós del seu interior. L'esclat de lucidesa li ha donat la clau que pot obrir el garbuix del seu pensament i la certesa d'haver trobat el camí que el farà sortir del bosc de contradiccions que ara el neguiteja.

Arribat a Vincennes, el cercle s'arrodoneix en un debat que repunta les diferències ideològiques entre els dos il·lustrats i és així que el darrer terç de la novel·la es desplega en la xarxa d'una controvèrsia que Diderot entén com un joc de la intel·ligència, però per a Rousseau té components molt més vitals i apassionats: l'esmena a la totalitat social des de la seva perspectiva individualista.

NARRAR UNA CONTROVERSIA

Tot i que pugui semblar-ho, Camí de Vincennes no respon als cànons usuals de la novel·la històrica ni l'autor pretén acostar-se a cap varietat de frontera del gènere. Això no impedeix, però, que Antoni Marí, ben documentat, no vesteixi la breu acció narrativa amb els detalls de coherència domèstica que demana una història que es desenvolupa a mitjan segle XVIII. Més que no pas una novel·la històrica, el nus de la narració és una contesa intel·lectual: el debat de dos atots del pensament que discuteixen la proposta de l'Acadèmia de les ciències de Dijon, on es demana si el progrés de les ciències i de les arts ha contribuït a corrompre o a millorar els costums. La discussió entaulada, però, no és només un joc

de tennis entre dues intel·ligències esmolades. Darrere la gresca del joc s'hi amaga, ells no ho saben encara, el ferment de dues ideologies en divergència: la defensa de la societat per part de Diderot, la defensa a ultrança de l'individu per part de Rousseau. Només cinquanta anys més tard, segons que recorda una oportuna nota final, Danton i Robespierre esdevindran representants genuïns de cadascuna de les dues línies ideològiques i l'un portarà a l'altre a la guillotina.

Camí de Vincennes, doncs, es capté més com una obra de pensament que no pas històrica i, segurament, amb un deix més didàctic que no pas estrictament filosòfic. Sobretot, en la mesura que s'esforça a resseguir i explicar els orígens d'un debat que encara és fonamental en la història del pensament contemporani. Un didactisme que no suposa cap connotació pejorativa i que té, per contra, l'encert d'acostar-nos a les fonts de la controvèrsia a cavall d'una peça sòlida i ben construïda, i al trot d'un llenguatge eficaç i d'enorme fluïdesa.

Isidor Cònsul